



ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 255 (11152)

1979 чылдың ноябрь 3, суббота

1925 чылда үздөлгөстүнген

Өрттө 2 көп.

ХЕРЭЗЖЕННЕР ЧӨВҮЛЭЛДЕРИ

«Бистиң улутуустан улуг ажал-херектериниң дугайын чугаалап тургаш, аңаа совет херэзженериниң кандыг роль-дугайына турарының дугайын чугаалайын барып болбос. Оларның шуудуру чогуунун болгаш талантының ачызында бистиң Төрүн чуртувус дык хой чедишиктерин болгаш тинилгелерин чедип алган. Бистиң сөздүгүндө нийтиле амыдыралының бүгү-ле талаларына келер үеге төлөвлээр чугула сорулгаларын шийтирээринге-даа бистиң алдарлыг херэзженерине улуг салышкыны ийнер дээрси чугаа-жон» — деп, СЭКП ТН-ның Чигине секретары эш Л. И. Брежнев СЭКП-нің XXV съездинге демедеген. Ол бедин үнөлөп херэзжен ажил-ишчилерге хой чүүлдү күлүндөй турар. Бистиң республиканың ажил-агый болгаш култура тургузушуунунга херэзженери калбаа-биле киириштирип, оларның идепнойн беадегерге херэзженер чөвүлелери улуг рольду ойноп, парторганизацияларын удурутгалы-биле идеп-ийиздиңгелгел амыдырал байлак дуржулгазын чедип алган.

Улут-Хем районда херэзженер чөвүлелериниң социалистик чарыкын чылда ийи катап түкпөп турар. Амыг уеде Чаа-Халдан, Ан-Талдан, Чадураның херэзженер чөвүлелери оң мурунку одурууна кирген. Ол чөвүлелер партияларын удурутгалы-биле база активде даяндып амыдап, херэзженериниң инициативасын беадегерге. Ылаңгай инициатива амыдыралы комплекстик чорууларында херэзженер чөвүлелери, орооду эстер, малчынарга шеф дузасын көргүзөр, амыдыралдык културазын беадегер талазы-биле айтырларын шийтирээринге ол чөвүлелериниң идепнойн кеадуру-ген.

Бо дөг лнзы-буру амыдыл Чөөн-Хемчинтик Бора-Тайгада, Алдан-Маадырда, Чыраа-Бажиныда, Чырганыда херэзженер чөвүлелери чоруудуп келген. Сохово бугурулгезинче, чаагай-жыдылгаш, мал ченин база мысгаларына белетээр талазы-биле амыдырал херэзженери олар хаара тууду турар. Районда агитвартиралар — инициативаның булуңу тартып, В. И. Ленинниң төртүтүнген хундуен бээр 110 чыл болуру өңгө уткуштур база Делегейниң уруулар чылы-биле холбаштыр булуңдары агитвартиралар бурузуеде дерип белеттээ. В. И. Ленинниң долчу наамдарын ында программа буу-гаар өрөөнип, политмассалык амыдырал чоруудуп турар. Парторганизацияларын удурутгалы-биле херэзженер чөвүлелериниң амыдыл инициативаның идепнойн ында чиктерин Барыш-Хемчин, Бай-Тайга, Эркин болгаш еске-даа райондардан көрүп болур. «Хемчин» соховта херэзженер чөвүлелери агитвартиралары дамчыштыр амыдыл база эки тургускан. Чаа төртүтүнген урууларга херечиле-ди байырлааны-биле тыпсыры чергелиг чаа чачылдарын непередип, херэзженерини совхоз бугурулгезинче хаара ту-дуп, еске-даа амыдыралын күштелдирген. Эрки-Барлык суурда чаа төртүтүнген урууларын аллазы өзүп үнгөн.

Бо районда Делегейниң уруулар чылын эрттирери-биле райондун партиянын беадегерге бадылаан хемчеглерин боттандыра-рынга чөвүлелер үлүүн кириген. Урууларга тураскааткан лнзы-буру делегелерин, примаркаларын, уруулар албан чер-деринге инициатива амыдыл эки тургузар дээш чарышты организастаан.

Херэзженер чөвүлелериниң амыдыл идепнойн чоруу — парторганизацияларын удурутгалы-биле амыдыл идепнойн амыдыл улуу-биле хамээрлер. Бо талазы-биле чагалар редакцияга база кээп турар. СЭКП Барыш-Хемчин райкомунун бю-розу «Дөң-Терезин» соховта партиянын херэзженер орту-зунга амыдыл канчаар удурутп турарынын, херэзженер-ниң билгил-меделерин болгаш културазын беадегер талазы-биле «Барлык» соховта партиянын амыдыл дугайын чугаалашкан. Партиянын Улут-Хем райкомунун бюрозунга «Уш-амылдын хосту» соховтозун дирекциязы, ында партия херэзженерини совхоз бугурулгезинче канчаар хаара тууду турарынын дугайын, СЭКП Тес-Хем райкомунун бюрозунга херэзженериниң куш-ажылы болгаш хой-ниитиниң политик-тиг идепнойн болгаш културазын беадегер талазы-биле «О-Шынаа» соховта партиянын амыдыл дугайын чугаалашылаан.

Ыңчалзак чөвүлелериниң амыдыл идепнойн, оң дээштин беадегер дээш парторганизацияларын талазындан ичкизгел салга чогуур айтырлар хой. Ам-даа хой-хей чөвүлелер план ченин амыдап, боттарынын амыдыл дээштин беадегер, амыдыл канпаия хөвиржиг чоруудуп турар. Чонун чурттап турар чериниң айы-биле амыдыл чугула хөвир — агитвартиралар чамдык районнарның херэзжен-ер чөвүлелериниң даңызында санаттынып турар боордан өсе, амыдап турары кошиа. Мурначы амыдыл чөвүлел-дерин дуржулгазын непередип, солустуур амыдыл ам-даа идепнойнече чогуур.

Чамдык чөвүлелериниң амыдыл сөөлүгү уеде кошик бергениниң чылдагааны ол черлерде парторганизацияларын талазында кошик ичкизгел салып турарында. Чижээ, Улут-Хемчин, Жидано аттыг совхозунун Хөлчүктү, Чаа Чаа-Халда № 3 ИМН-да, Чөөн-Хемчинтик «Сут-Хөл» совхозунун Нарда-Чыраа салбырында, «Октябрь 20 чылы» соховтозунуң Бай-Тала суурда, № 463 ИМН-да болгаш еске-даа черлерде чамдык чөвүлелериниң амыдыл идепнойн турар. Ынаа парторганизациялар хой-ниити организацияларынга удурутгалы-биле чаа чугула участогун ичкизгеленин төвүнге тургузар умурууг.

«Идепнойн, политик-инициатива амыдыл улам ыңай экиндер дугайында» СЭКП ТН-ның доктаалында дүшүр херэзженер чөвүлелериниң амыдыл долу хөмчөз-биле, тө-дөргай угламышынын чоруудар херек. Идепнойн инициатива-генин, чаа ичкин хөвиржип инициативаның айтырларын ичкизгеленин төвүнге тургузуп, херэзженериниң куш-ажы-лынын, амыдырал-чуртталгалынын болгаш дыштанылгазы-нын байдалын улам экиндер, школа болгаш школа назы четпез уруулар албан черлери-биле харылаанын бынгылаар, херэзженериниң идепнойн, оларның политиктиг болгаш ни-ти билгил беадегер дээш партия, совет болгаш ажил-агый органдарын дузасы-биле херэзженер чөвүлелери хей талалыг амыдыл чоруудар күлүндөй. Оларнын аразын-да малбарган социалистик чарык ол бүгүгө улуг илгини бээр чугаалаң.

Бистиң партиямыс херэзжен чонун хей-талалыг ажил-чо-руудалганын беадегер үнөлөп, оларны чаа-чаа үлүү-хөв-терин бугурулгезинге кыйгырып келген. СЭКП ТН-ның Октябрь Нийтыгыларында мындай адурулар бар:

— Инициатива идепнойн тургузуучулары — совет херэзженер дегерезин Боттарынын чуректериниң чылыгын ашы-төлдү — социалистик Төрүн чурттуг төлөптүг хамаатыла-рын инициативаны берип турар ие-херэзженерге алар!

Октябрьга уткуштур

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕТТИНЕР

Тываның «Хундулелдиң Демдээ» ордениг геология-инженер экспедициянын Хову-Аксында № 18 ший-чыл бөлүк социалистик хуузазын чедишиктерин күүсөдүп турар. № 18 бөлүк коллективя онгу беш чылдык планын В. И. Ленинниң төртүтүнгөндөн бээр 110 чыл оюнга чедир күүсөдүрүн шийтирээ.

№ 18 шийчыл бөлүк чер өрүмнээрин талазы-биле дөрт чыл планын хуузаа беадегер, бо чылдык хуузаа-ла күү-сөдүпкөн. Чедишиктерге со-рук кирген коллективя 1979 чылдык планын ооналданы-рын база ажыр күүсөдүп кел-ген болгаш чыл планын октя-брьнын 12-де бүтүрү-биле дооскан.

Коллективя чедишиктер-инерге төлөптүг улуг-хуузу кириштирип, эки амыдыл турар бригадалар, туусту амыдылдар хей. Ында бри-гадалар аразында социалистик чарыкка үшкү кварталда улуг

П. Аясимовтун бригаданын ажилы база махталдык. Туусту ажилчылар аразында социалистик чарыкка В. Мальшук, А. Семьякин олар мур-налар.

Улут мастер Сергей Гасбо-вят Козловтун бригаданын ажилы база махталдык. Туусту ажилчылар аразында социалистик чарыкка В. Мальшук, А. Семьякин олар мур-налар.

С. ИВАНЬКОВА.

МУРНАКЧЫЛАРНЫҢ ОДУРУУНДА

«Тыва туудуг трестин № 48 туудуг эргеледине шеверлек-тиг бригадалар Октябрьиниң социалистик Улут революция-нын 62 чыл оюнга чедишик-терин ужуражыр дээш база алган социалистик хуузаа-генин чедишиктерин күүсөдүп дээш аразында чарышты амыдыл турарлар. Эргелде 9 айларга чарыштын түзелгил удурутп, СЭКП-нің Дээди Советиниң депутаты Р. Ф. Григоровичиниң удуруткы бри-

гадазын тинилекчи деп санаан. Бригада 9 айларын планын 109,1 куш-ажылында бугуру-чуудун 115 хуу күүсеткен.

Ранса Федоровна болуун арга-дуржулгазын амык амыдылдары күүсөдүп-биле дамчыдып берип турар. Амыг уеде олар А. М. Арбачакова, А. Ф. Ян-чина, Ф. С. Деметриева удуруткы бригадаларын, пар-тияныктер болгаш шеверлекчи-лер бригадалары-биле кады

дөрт дугаар микрорайонда 129 аал ишти чурттап, бажины дузавырга белеткер турар. Ам бо хууриде шеверлекчи-лер ишиг тулук амыдап тур-рар. Беш дугаар микрорайон-да, 280 олуттуг уруулар са-дын, № 19 чурталга бажи-ниниң туудулары база бо-жуудула бажины чыл төн-чүзүгө чедир амыдала кил-лер дээш амыдап турарлар.

Эрткен тос айларда ол бри-гада 43,1 муш тонна чүктүг сөөктөк болгаш 351,7 муш тонна-километри амыдап кылган. Ол дээрге бригаданын планы 61—66 хуу ажыр кү-сеттингени-дир. Бригадада амыдыл темпизн беадегер дүрүлдүрүп турар-дыр. Ондагы улуг-нормазын ажыр күү-сөдүп турар чолаачылар олар-ла хей. Владимир Винников, Анатолий болгаш Владимир Богусов алдыккылар ажил-ниче кызыкмак, ырак-узак рейстерге могай-шылга чок амыдылар мурнакчылар.

ЧУРУКТА: бригадир Б. А. Аев.

Борис Алексеевич Левтин зугларин чедип ал келген. Бригаданы онгу беш чылдык Мурнакчы бригада онгу беш чылдык дөрт чылдык план-ына дөрт чылдык план-ына

«РСФСР-НИҢ АЛДАРЛЫГ БАЛЫН ӨСТҮРҮЧҮЗ» ХУНДУЛУГ АТТЫ ТУРУЗУР ДУГАЙЫНДА РСФСР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРДЫ

РСФСР-нің Дээди Советиниң Президиу-мунун доктаалыры болза:
1. «РСФСР-нің алдарлыг балык өстү-рүчүз» хундулуг атты тургузар.
2. «РСФСР-нің алдарлыг балык өстү-рүчүз» хундулуг аттын дугайында ду-румну бадылаар.
3. «РСФСР-нің алдарлыг балык өстү-рүчүз» чөвүлелериниң таймылырын бадылаар.

РСФСР-нің Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы М. ЯСНОВ, РСФСР-нің Дээди Советиниң Президиумунун Секретары Х. НЕШНОВ, Москва, 1979 чылдың ноябрь 1.

Н. С. ФИЛИМОНОВАНЫ ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ХУНДУЛУГ БИЖИИ-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА ТЫВА АССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРДЫ

Партия органдарына хей чылдарда үр-түндөлдүг амыдыл дээш база төртүтүнген хундуен бээр 50 хуулааны-биле СЭКП Кызыл хооркомунун ниити калдык эргелек-чи Назама Степановна Филимонова Тыва АССР-нің Дээди Советиниң Президиумунун Хундулуг бижии-биле шаң-наар.

Тыва АССР-нің Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы М. МЕНДУМЕ, Тыва АССР-нің Дээди Советиниң Президиумунун Секретары С. ПРАСНЫЙ, Кызыл хоорай, 1979 чылдың октябрь 24.

РСФСР-НИҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫНАРЫ

Оңгу беш чылдык дөрткү чылдык чедишиктерин доозар. Улут Октябрьын 62 чыл оюнга төлөптүг ужуражыр дээш социалистик чарышты кал-бартиртышкан. Россия Федерациянын ажил-ишчилери январь-сентябрь айларда ку-женишиктерин амыдылаан. Ол дугайын РСФСР-нің Төп статистика эргелегиниң даяла-мында чугаалап турар. Эрткен чылдын ол чезинге дөдөөргө, үлөспүр продукция-

нын база дериг-херекселдериниң чамдык хөвирлери бу-дуренин, аш-чем продук-туларын чамдык хөвирле-рин, култура-амыдыралдык база ажил-агыйнын болгаш оон-даа өскө кылгыларын чамдык хөвирлери бу-дуренин талазы-биле тос айлар-дын планы эки күүсеттингени. Оңгу беш чылдын чегелде амыдап кылгынык, кара-металлар, прокат, мифе-ралдык химициндигелер, ту-

КАЗАХСТАННЫҢ ТАРААЖЫЛАРЫНЫҢ ШЫЛГАРАҒАЙ ТИЛЕЛГЕЗИ

Төрөөн чурттуң шыгжамырынга 1 миллиард 250 миллион пуд тарааны урган

КАЗАХСТАННЫҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИНГЕ, КАЗАХ ССР-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНГА, КАЗАХ ССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНГЕ

Казак ССР-нің көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилеринге, эртемденеринге болгаш специалисттеринге, партия, совет, профвиед болгаш комсомол органдарынын ажилдакчыла-рынга, бүгү ажилчы чоннарынга

Эргим эштер! Казак ССР-нің ажилчы чоннарынын шылгаарагай чедишиктерин чедип алган — бо чылдык тараа култура-лынын, тарааны күрүгө эстер талазы-биле социалистик ху-дуренин ажыр күүсеткен болгаш чурттуң аш-чем кураагыларынга улуг уду-туузу киригенин СЭКП Төп Комитети чагаай сеткил та-нышкыны-биле демедеген ты. Совет Казакстанын кыл-демедегелерге 1979 чыл кыл-гачык оңу амыр болуп кил-пер. Төрүн чурттуң шыгжа-мырынга 1 миллиард 250 мил-лион пуд беадегер шынарлар тарааны, оңу иштинге мил-лиард пуд кызыл-тасы урган. Бо дээрге СЭКП-нің аграр политиказын чагылдып чок боттарынын келгенин, Казак ССР-нің көдээ ажил-агый амыдыл чоннарынын эресе-лүгү ажил-агыйнын, республи-канын партия, профвиед бол-гаш комсомол органдарын-га ажил-агый болгаш белеткер болгаш мурнакчыларын күүсө-сүрүтүт.

организация болгаш масса-политиктиг улуг ажилдын тунисидир. Кур черин күжү ол чедишиктерден база ка-тап илергелестингел. Партия-ныа тура-соруу-биле, совет кирилгенин маалым ажил-агый-биле барылап алаачы ху-дуренин улуг бавазын Казак-стана тургустуулар. Куш-ажылы улуг тинилгел-ни чедип алган-биле Казак-станын советтөө ажил-агый-нын, механизаторларын, ажил-агыйларын удуруткы-чыларынга болгаш специали-стеринге, эртемденеринге, кө-дээ ажил-агый болгаш белет-кер органдарын ажилдакчы-ларынга, улустур бугурул-гелерин, транспорт органдарынын, өрөөлгө чөвүлелериниң коллективтеринге, партия, совет, профвиед бол-гаш комсомол ажилдакчыла-рынга, бугу ажилчы чонна-рынга СЭКП Төп Комитети чуреттин тааныштырап ишиг байыр чедирип тур.

Күрүен улуг дууламчы-лынга, эртемниң чедишиктер-инге болгаш мурнакчыларын дуржулгазын даяндып алгаш, республиканың көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчилери Казакстан тараа ховулары-нын продуктууун беадегер, мал амыдыл дүрөп көгүлөс, черин гектар бурузу болгаш көдөдө тургустунган мате-риал-техниктиг күчүгү ажил-чы кылдыр амыдала дээш мооңе сонгаар-даа күжүлдүг демедегер дээргени СЭКП Төп Комитети ханы бурузу-нин илергелестир.

Партиянын XXV съездинин, СЭКП ТК-нын июль (1978 чыл) Пленумунун ишти-лерин алазылы-биле күү-селерин, беш чылдын доостур чылында чаа-чаа чедишиктериниң чедип аларын, чонун чагай байдалын улам ыңай көдүр болгаш бистиң Төр-өөн чуртувустун күчү-шылга-лыг быжылаар дээш бугу-луустуң демедегелер төлөптүг үлүү-хуузу кирилгенин Казак ССР-нің ажилчы чоннары-га СЭКП Төп Комитети күлөп тур.

Л. БРЕЖНЕВ, Совет Демлектиг Коммунист партиянын Төп Комитетиниң Чигине секретары.

КАЗАХ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАНЫ ЛЕНИН ОРДЕН-БИЛЕ ШАҢНААР ДУГАЙЫНДА ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫ

СЭКП-нің XXV съездиниң тараа бугу-дурин көндүлөр талазы-биле шийтир-илди боттандырып Казак ССР-нің ажилчы чоннарынын чедип алган шыг-жарагай чедишиктеринге база 1979 чылда кү-руеге 1 миллиард 250 миллион пуд тарааны сатканы дээш Казак Совет Социалистик Республиканы ЛЕНИН ордөн-биле шаңнаар.

СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүүнү, партиянын Лени-н орден-биле байыр чедирген чоннары Г. В. Романов номтулга-ларга киришкен.

СЭКП-нің Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Л. БРЕЖНЕВ, ССРЭ-нің Дээди Советиниң Президиумунун Секретары М. ГЕОРГАДЗЕ, Москва, Кремль, 1979 чылдың ноябрь 1.

ЛЕНИНЧИ ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

ЛЕНИНГРАД (СЭТА) Ноябрь бирде Смоленск ажил-чынын чамдыкча Ленинниң номчулгалар салгакчыларын кыйгыржыгалары бул бээр. Революциянын баштичиини төртүтүнген хундуен бээр 110 чылдыг тураскааткан

Ленинградтын революция баштичииниң адым элөөн бугурулгелерин В. И. Ленинниң төртүтүнген хундуен бээр 110 чыл болуру оюн беш

чылдын ооналданын хуузаа бегинде күүсөдүрү биле, социалистик чураткан чаа-чаа чедишиктеринге демедегер деп хоорайын болгаш обла-сты күш-ажылы коллективтерин кыйгырган инициатива ижуражышкынын килдир-чилерин кин-биле дөдөө.

СЭКП ТК-нын Политбюро кежигүүнү, партиянын Лени-н орден-биле байыр чедир-ген чоннары Г. В. Романов номтулга-ларга киришкен.

ПАРАД КИРЖИКЧИЛЕРИНИҢ БАЙЫРЛЫГ ХУРАЛЫ

Октябрьнын социалистик Улут революциянын 62 чыл оюнга холбаштыр Москва гар-низонун шериглериниң Кызыл ошөлте болур шериг пара-дынын киржикчилериниң бай-ырылы хуралы Кремльнин Сыздирлар орадузунга ноябрь 1-де болган.

СССР-нин камгалаа минис-териниң бири орачакчы, Совет Эвилелиниң Маршалы С. Л. Соколов, генералдар, адмиралдар, Москвадын ажил-чы чоннарынын хөвиржикчи-лери президиумга олурган.

Ленинградтын революция баштичииниң адым элөөн бугурулгелерин В. И. Ленинниң төртүтүнген хундуен бээр 110 чыл болуру оюн беш

ОКТАБРЫНЫҢ ТӨӨГҮЛҮГ ДОКУМЕНТИЛЕРИ

Ур үеи эрткен, саргарып калган бо сазым кызыл-гөр-дөйлөрүн болгаш револю-чү солдаттарын Остоженка районога (амгы Метростроен-ская кудумчу) юнкерлер-биле эресе-мудумулуг тулдуур тур-ганынын дугайын чугаалап тур-рар.

Чалажым тургангага немелде күш кылдыр Земско-ретенский шериг-револю-чю комитети документи-терин чо-руткан. Пленумчиктериниң ко-мандири солдат Павел По-корытовка комитет: «Бо лн-тчыларын тулуунуңуң бооп

турар черге доран эрттирер деп бижикти берип каан тур-ган. Ол бижик ур чылдарнык дургузула Омск хоорайга чурттап турар Подкорот-тарын өг-буленинге шыгжаты-нын чыккан. Ону чоқта чаа ССРЭ-нин Революция музейинге дамчыдып берген. Октябрьнын 62 чыл оюну бугурутула музейге еске-даа локументтер амыдыл. Пу-тилов заводтын ажилчыи Сер-гей Карсамова 1917 чылдык июльда тымыска шымылгага бо. Ында: «С. Карсамова еске

ажилчынар-биле кады завод-тун администратцияга эконо-миктиг негелделерин кылдыр эргиле деп бижөөн. «Одессада үнелгил экспонат база келген. Солдаттар депу-татарын Москва Советиниң депутатында сондуу чо-роан А. Чеховуң билдени му-зей болган. — ССРЭ-нин Революция му-зейинде бир миллион ажил-чү документ калгалааттын бол-чудар. Музейге чылдын на-завш эвес материалдар кээп турар — деп, оң директору Ф. Кротов чугаалап турар.

ажилчынар-биле кады завод-тун администратцияга эконо-миктиг негелделерин кылдыр эргиле деп бижөөн. «Одессада үнелгил экспонат база келген. Солдаттар депу-татарын Москва Советиниң депутатында сондуу чо-роан А. Чеховуң билдени му-зей болган. — ССРЭ-нин Революция му-зейинде бир миллион ажил-чү документ калгалааттын бол-чудар. Музейге чылдын на-завш эвес материалдар кээп турар — деп, оң директору Ф. Кротов чугаалап турар.

Тувинская республика БИЛДИТКЕЛ И. А. С. Пушкин

ЧУРТТАП ЧОРЗУННАР

(р а с с а з)

Дяк шайны Аартап ора...



НОВОСИБИРСКИДЕ ТЫВА АТТЫГ ХЕМЧИГЕШТЕР

Бо кузун Сибирини улут хоорайларын бирээзи... Новосибирскиде бир ай хуусадыг курска өөрөнжүлүрдү.

ле Тула база Берд деп адаттынар апарганы чадалаң. Оон аңгыда бистинг облызыкта Кыштовский деп район бар болгай.

Кайгал-оол ашак кара-дыгы фермазын чыгызын калдырып турган чүве, Чугаа-сооттуг, кижичалгаартпас, оюн-баштаа-биле ана одап-ла ораз.

— Чайлыг кижичалгаартпас олурбайн, мээң-биле кады барып, чыгыдан бөлүшпес сен бе? Мунар аяг-даа белең. Сярыным сыялган чейлигиң бис.

— Кончуг аттарың мунгай, халтыңа. Фермадан азыраң кырап келгенжине, мурувсуз та кем эриниңе сайда куштар кара-шар мындыг, Эңирер, дээлдигеңер, дастар дээң, калдыг күш чок дээр. Чамлытарың дээр дескиңгең, өскө-лерге черде олургулаң.

— Кайгал-оол куштарың өөргөш чугаалаң.

— Бо болза мал согар чер-дир. Дилгеңе чирттир ээт херегезиде малды манаа доге-рин турар бис. Дем эртен бер бе сожкан. Мында хая, чир көргөш, чыгыдан турар куштар-дыр бо.

— Бина-мыңа чокушудан эвэр-шкан, черде оюрган куштар ужуу унутулур. А ийн улуг дас-ла-тоо-сестир чүвеи чок апаргаң, кылшаткың чорлар.

— Чол кончуг чорлар дастар боор-деп, кижичалгаартпас-дайдыр.

— Улуг, шыраак болган, күнүңге мөңгөрөңгү турары ой кылаан.

— Чок, кайын мындыг боор! Дас дээрге черде ковар кестур куш болгай. Демги, каралгы куш дээр чүве. А бо ийн бисти чок тоовас дээр сен?

— Ийн улуг дас бистен хоол ушпайн, кездэр хожуае чага-дыг кылшаткан бар чорлар. Оларга чокушудан келиңизе. Кончуг тоовас, Кайгал-оол хоюларың-биле холиң кедүргөн, кимчиңиң чыгылаңың. Дастарымыз ужурың-биле деп берген, ажак улуг чалгыннарың далбандың, өрү көдүрүдү.

вадал, чер кыры-биле кесек чүгүрдүлөр. Оон база олургулаң алдылар. Ам-на чышпыр чедип келдиңиз, Топтап көрүп тур бис. Оларың бедиң бугуң чарткы метр чыгам, мөге, чоон бөлөк-төрү тудум чептес, узун чалгыннарың хере тыртыптар болза, үш метр чайлыг шөйлүр, кончуг хаайлары хол балдыңа дег улут, бантарыңым, мойну-нуң дүктөрү хырапын, та-зарып калган, ырактан көрөгө бажы калган шыккан кылдыр сарыңдыр.

— Бистин черде мындыг куштар чок — деп, Кайгал-оол тыйыбырлаңаң. — Учуумарлаң ужуу келген дастардыр. Борларым алес түртү ийит оран чүве дээң. Манаа та кижичалгаартпас келген амьтаннар бо?

— Чол ушмас дээр сен?

— Харын эвлеттинг чүве-дир — деп, Кайгал-оол база кайга-дыр — Адырам, дөө ол мал сожкан черин барып көрөдөн.

— Мал сожкан черде барган, оуну шынчел көрүп тура, Кайгал-оол ам-на ушпастан дастарың «чажымды» аякы-дыңтың.

— Ана аттыг чазып куштар-дыр ала! Эртен манаа мал хы-но токтуп калган чүве, Ханга борашкан хамык-ла борбак даштарың боларларын сымрыл алганы ол-дур. Мыңаганш аан, шитине эилере даң зыгын ал-ган, оозун үш чалаң, уак элбастаң, алаа аартаң дастар шыккаң, оон Хоктүт ча-зый амьтаннар турар чүве-дир ала.

— Мындаг база болуулар-дыр көрүңөр даң!

— Бо чазыларың кычкар бис — деп, Кайгал-ооллай айтырдым.

— Боларым кычкар кычкар боор, оон. Кызыл хырын дээң даш-ла болза сымрып чораян амьтаннарың. Олурп болбас, Делегейле ховар дээң куштар-ның бирээзи бо-ла болгай. Хо-

воор, Херек кырында менэ-мыңым сеткил чок турган. Мында улуг, чагай, көрүштүг чараш куштарга көчүп хол дээр боор. Оларың аяктыгың чүвең бар болбайн аан. «Бой-дуста бар чүве-ле бурзуу аяктыгы» деп, Кайгал-оол ашактың чугаалааны черле-шпим.

— А бо дастар ам кычкар уякмы?

— Оларын ужурың чазды-ла-деп, Кайгал-оол серте чок харындады. — Даш олар-нын иштинеңе чорур деп бо-дору сен бе? Кесек болганда «ааламдан» үш боор. Мында дастар ужуу чоруп бис.

— Чайың чыгыштыңаң ко-зу-луга шимечтиңиң челиң тур-ган, ой чоога сапан тарай берген чыгыларың болуп ала-дыңыз. Дерт акыр өөрү ты-ганым Доргунан суггарган Борбак-Талаа дээңдөдөн каан.

— Баян-Кол сууздан балык сымрыктыптан турувусту-ла хун чүгүрүлгө кире берип-тир.

— Кайгал-оол ашак хаванта хаварың азыштыг холиң доора тууду, хүнүң кыгас хере-дел-динеңе карактарың халегел-тиңиңиз, дээрже көргөш, хө-рөй-дөө.

— Дуу ол көр даң! Демги дастарымыз ужуу бар чорлар. Улуг, чагай, хөрдүг-ле куштар, аа! Олар ам өскөн-төрөңгү чүртүңге чорупкалары ол-дур. Манаа база кезиң турарың харын.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

воор, Херек кырында менэ-мыңым сеткил чок турган. Мында улуг, чагай, көрүштүг чараш куштарга көчүп хол дээр боор. Оларың аяктыгың чүвең бар болбайн аан. «Бой-дуста бар чүве-ле бурзуу аяктыгы» деп, Кайгал-оол ашактың чугаалааны черле-шпим.

— А бо дастар ам кычкар уякмы?

— Оларын ужурың чазды-ла-деп, Кайгал-оол серте чок харындады. — Даш олар-нын иштинеңе чорур деп бо-дору сен бе? Кесек болганда «ааламдан» үш боор. Мында дастар ужуу чоруп бис.

— Чайың чыгыштыңаң ко-зу-луга шимечтиңиң челиң тур-ган, ой чоога сапан тарай берген чыгыларың болуп ала-дыңыз. Дерт акыр өөрү ты-ганым Доргунан суггарган Борбак-Талаа дээңдөдөн каан.

— Баян-Кол сууздан балык сымрыктыптан турувусту-ла хун чүгүрүлгө кире берип-тир.

— Кайгал-оол ашак хаванта хаварың азыштыг холиң доора тууду, хүнүң кыгас хере-дел-динеңе карактарың халегел-тиңиңиз, дээрже көргөш, хө-рөй-дөө.

— Дуу ол көр даң! Демги дастарымыз ужуу бар чорлар. Улуг, чагай, хөрдүг-ле куштар, аа! Олар ам өскөн-төрөңгү чүртүңге чорупкалары ол-дур. Манаа база кезиң турарың харын.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.

— Мынар-ла карак зөңгү чедер ыракта, аяк бар чыткан хун ушуда, ийн улут күш күчүгү чалгыннарың-биле ала-ларың чара карбаның. чорлар, шалын апарган салдан бар чорлар, Кайгал-оол куштар-ның карарган бастанын чык-кың кайгаңаң, ам сеткиле хан-ган хөңириң, хөрдүг-омак чу-гаалаңың.

— Ол-дур, ужуу чорупкан! Ужуу чоруннар, улуг, чагай куштар чурттан.



Таңдыла Дуржуага станциянын Дамыраак атыг агитбригадасы амыччынары хүндүктелди чадалаң. Ол чер болган мал ажылынын амыччынарының о-он-он концертиңи көргүскен. Бот-ты-вынгыр артистер хойжу бригадаларга хой удаа чораянар. Агитбригаданы В. Г. Физалеев бисе А. ЗАЙЦЕВИЧ фотогу.

ВЛКСМ комитетинин секретары Л. И. Иванова удуртуп турар. ЧУРУКТА: «Хойжу сугга барыклар мен» деп ыры (солгай таланында) С. Ширжиж, Л. Саржэн-оол, Н. Оюн болган Р. Оюн күссөдү турар.

Телевидение

НОВАЯ 3-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 10.00.—Уес. Информастыг программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — «Силерге, ала-илер». 11.35 — «Ана-ла өвөс чай». Хей сарыктыг ури-челек фильминг дөртүк серия-сы. 13.00 — Музыкалыг про-грамма. «Эртенги почта». 13.30 — «Кадымша». Эртен-тайлы-бырлыг программа. Эчиң Ю. В. Беленикова болгарлар. 14.15 — Р. Шадриң. «Омук-чулуу ю-жамктар». Москва филармо-ниянын Академиктиг сим-фониктиг оркестри күссөдүр. Диржегери — РСФСР-ий уран чүлүтүн алдарыг амыччал-чызы В. Синайский. 14.25 — «Ночкула». Дамчыдыгымы профессор Н. М. Сикорский чорудур. 15.10 — Мультфиль-нер программасы: «Просток-вашинолаа үш кижик». «Сени, хүнүме!» 11 ги үндүрүлгөн. 15.40 — Алфа кварталы ойнарар. 15.55 — «Ди-ртин амычтар деле-гейнде». Дамчыдыгымы жур-налыс В. М. Писков чорудур. 17.00—Хоккейге СССР чемпи-онда «ИСКА—Крылья Со-ветов». В. И. Ленин аттыг Тел стадионда ламчылар. Чамсар-да «Спортлото» тиражиңа баян бөгүң делегейде. 19.15 — «ВР-79». 19.45 — «9 дугаар студия». Дамчыдыгымы поли-тиктиг тайлыбыракчы В. С. Зорин чорудур. 20.45—Латвий ССР-ий алдарыг артисти М. Вилнерин (инюльчели) ой-нарар. 21.20 — «Кинофорум». РСФСР-ийн улустың арти-зы, кинорежиссер Э. Рязанов башкарып. 22.30 — «Уес. Ин-формастыг программа. 23.15—00.55 — Спорт программасы. Футболга СССР чемпиондыг «Зенит» — «Шахтер». Ийни тайм Дамчыдыгымы Ленин-градтан болур. Футболга ССРЭ чемпиондыг «Динамо» (Киев) СКА (Донда Ростов) Ийни тайм, Дамчыдыгымы Киевтен болур. Төнгөдө—Мелдээр.



Бөгү республикага көчүп турар булуттар чамлык чер-лерге бышкан хал чар. Муру-нуу-барымы чүк улашкыш-

кыныг хаттын күргөңя се-кунда 3—10 метр чедер. Агарын температураы 0—5, чамлык районнарга 5—10 гра-дус соок болур.

Кызыла алар. Хаттын кү-жү секундада 5—10 метр че-дер. Агаар 4—6 градус соор.

Редактор В. С. ШАРВАНИ.

Кино

Table with movie listings for November 3rd, including titles like 'Иванцов', 'Пилонер', 'Киночымыз', 'Киночымыз', 'Чаршы', 'Чугаалакым', 'Мультифиль-нер чымылды', 'Чугаалакым', 'Восток', 'Бүшүк кижик', 'Чугаалакым', 'Бүшүк кижик'.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

Новосибирскинин техниктиг № 32 үчилдөөн Кызыла амычлар бедж мергежилдиг амыччынарың белекээр-биле ортукмак школа дооканнарым чалап тур. Аппаратураларың элекчи-слесарыларың; аппаратураларың монтажктериниң; фрезерованиктериниң; чып-элээр амыччынарың слесарыларың мергежилге үчилдөө өөрдөр. Үчилдөөнең киргеннерге айда 80—85 рубль стипендиялы төлээр. Өөренер хуусааы 10 ай. Үчилдөөнең өбөмүдөө-биле халдырар. Кичээлдер 1979 чылдын декабрь 1-де эгелээр. Өөренериң күзүнөң дараазында аргест айттыр: Кызыла хоорай Шетинкин-Кравченко кудумчуу, 38, 2-ги калт, Күш-ажыл талазы-биле эргелсе. Телефон 2-34-42.

ОМСКИДЕ КҮРҮНЕНИН КУШ-КУЛЬТУРА ИНСТИТУДУНГА ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРНИН ИЧЭЭНГЕЙНИНГЕ

Институттун белекес салбырың дараазында тускай мер-гежилдерге чык атлетика, хавтаашкын (чарыш, биатлон), футбол, хоккей, баскетбол, волейбол, бокс, гимнастика, дзю-дога спортку разрядларың, школа доокан соонда бир чыл-дан эвезиң эвөс узуктел чок күш-ажыл стажтыг совоктар болган үзөңгү-бүдүрүлгө амыччынарым база шериг алба-нында халыкка келгенерин хуулоо алаң. Кичээлдер декабрь 21-ден эгелээр. Өөренер хуусааы 8 ай. Өөренериң күзүнөң дараазында документалериң чорудур: 1. Институттун ректорунуң амыга бижиз билиңиз. 2. Амыччал турган черинде аян шериг албанында инсти-туттун ректорунуң амыга бижиз, таңмаларыг болган удурткучунуң амыга салган чорудула бижиз. 3. Амыччал турар чериндең характеристика. 4. Билиңиз дугайында документ (тингиче болу). 5. Ажыл стажыңың дугайында күш-ажыл дептериндең үш-те бижиле. 6. Эмчи шыкылыгың (№ 286 майкытың). 7. Спорткунуң классификация дептери болган ГТО-нун норманы дужлаган шыкылыгың. 8. 3х4 см дөңдөдүгү 6 фото-чурук. Кирия турарлар-биле Омскинин күш-культура институтуңуң бодунга ноябрь 25-тен 30-ге чедер оларын тускай мергежи-ли болган хыния талазы-биле бөсөдө (ас-биле) кылган соон-да, кирген документалериң өөрениң көргөңиңиң тундигиле хуулоо алышкыны чорудур. Куралшырже халыккан солдаттарың 1980 чылдын январь 15-ке чедер хуулоо алаң. Бугу дышкычыларга стипендияны бээр болган өскө чер чурттуларың ийни чуртталга чер-биле халдырар. Белекел салбырың доозарың экзаменериң челиш-кыниг дужаган дышкычыларың кирериниң экзамены чокаа 1-ги курска хуулоо алаң. Документалериң ноябрь 11-ге чедер Тыва АССР-ийн Күш-культура болган спорт талазы-биле комитетинде хуулоо ал-турар. Адрес: Кызыл хоорай, Кызыл партияналар кудумчуу, бажың 4. Телефон 2-45-63.

Ч А Р Л А Л

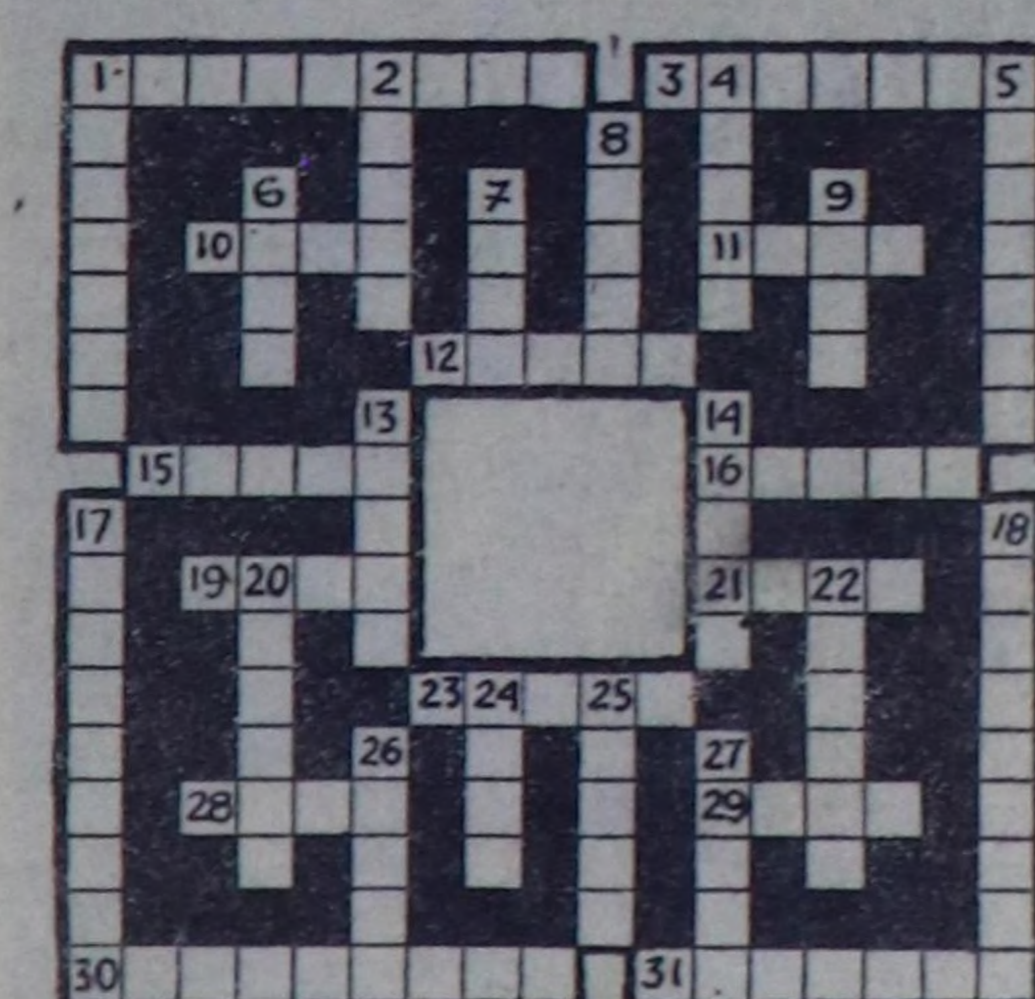
РЕСПУБЛИКАНЫН ХӨГЖУМ-ШИИ ТЕАТРЫ

НОВАЯ АЙНЫН РЕПЕРТУАРЫ

- 17. А. Четевич, Е. Мамы, «ЧЕГДИРГЕН ИНАКШЫЛ» (орус болук ойнар)
18. С. Раданов, «БАНЫСААЛГА» (орус болук ойнар)
19. А. 24, 28. Е. Пермык, «МОГҮН ДУЮГ» (орус дылга ойнар)
20. У. Гаджибеков, «АРИН-МАЛ-АЛАН»
21. Н. Мирончик, «ТАМЫ КЫРЫНГА ШИТПИР» (орус болук ойнар)
22. А. Лауринчик, «ӨЖЭЭННИН ӨҮ»
23. Н. Мирончик, «ТАМЫ КЫРЫНГА ШИТПИР» (орус болук ойнар)
24. Н. Ворнов, «ИСТАЛТЕ»
25. В. Кок-оол, «ХАЙЫРАН БОТ»
Касса 10 шактан 19 шакка чедер ажылдар. Хуулуку шыклар 10-12 шактарда, кезжөөккө 19 шакта эгелээр.

КРОССВОРД

УЗУН ДУРГААР: 1. Тывада хем. 2. Тулаа кужу. 3. Совет разведчик. 4. Крым дайымың үзүңдө бир дугаар тудууш-кун болган тиз. 5. Көдөз ажылыгың машыном. 6. Америка дилте чурт. 7. «Боробино тудуушкунуң». 8. Севастопольдун калкылаашкыны деп папоро-маларың автору, профессор. 9. Кви. 13. Шээр мал айыма. 14. Чокушудайың көрүстүп кээр эдиле. 17. СССР-ийн улустун артисти, кинорежиссер. 18. Агаар Флорунуң Маршалы. 20. Совет Шериг-Далай Флорунуң адмиралы, Совет Эвил-динин Маадыры. 22. Красноярск крайда хоорай. 24. Шериг кезээ. 25. Аң. 26. Өң. 27. Севастополь калкылаашкыныга шыгарган матрос.



ХЕЙ-АЪТ КИРГЕН

Аъттар дууо ырай берген. Чезеш тирек шыла кеткен, Амдылар түрү дикшен Сеткил-чүрек хей-аът кирген. Оол, кыс-даа аалга чедир Оораш хемни ыял кечер. Арыг сугга чыпур аарлар, Аъттарың-лаа суггарларар. Амдылар чараш-каанын, Амгы шыгың аялганы Дирт болду диниң чылар. Тиг чок дээр-лаа көрүп турар. Хөлүкүт чапты берген Кодай хойнуң каларчымы Чалымырга аян тууду, Чагылаңдар ырап ораз: «Өөр мадым оларалдыр Өвүрүмүң делгемениң, Өскөлөшөң, башкаласыңас Өөрүмүң инакшымың. Каш-ла чүзүң малы долган Хандагайтым улут шыгың. Халыккаңыл бичиң берген Калы өскөн өөрүмүң.» М. БУЯН.

КУШТУГА АҢЧЫЛАР

Төп Тянь-Шаньыңа даг-лашты Ат-Башиң районуңун сурагыг ачымы Касен Токов ачың илк-хемни кеттингеш, калдыр ийле хая кырыңа олаңа халыктың турда көргө, шымыл-ла магадлыңың. Хартыга туткан кыргыс ачымы чүрүк көргүскөн В. Верещани-нин сурагыг чүрүу сатышка кирер — хевир-сыны-лаа ол-ла, арчы-шырайы база шак мындыг эрес-дылам, нашоола хем ол-ла олаңа. Бир колун-да—боо, өскө холунда—аң те-вер хартыга. — Аял! Буруңгар!—деп, ко-манда динилдиң. Куштуга бажыңда шымын аамырттар, оозу дээр пээр дундүштөлдөр ужуу үңгеш, аарак чивеш дээр аразында да ачың барып сегирин алды. Касениңг шымың ийнүү—хар-тыгың чыдаң дыркаткыңың чыңгыс-даа аң алдырың үңгөш. Тевир куштуг амьтары—ол-ча-тынштың эрте-буруту на-шоола хевирсарыңиң бирээзи.